

İNGİLİZ
KAYNAKLARINA GÖRE
BALKAN SAVAŞLARI
(1912-1913)

Yazar

Levent YIKICI

© Copyright 2020

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Bu kitap Levent Yıkıcı tarafından Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında 2018 yılında Doktora Tezi olarak sunulmuştur.

ISBN

978-625-7679-58-9

Kitap Adı

İngiliz Kaynaklarına Göre
Balkan Savaşları (1912-1913)

Yazar

Levent Yıkıcı

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

HIS000000

DOI

10.37609/akya.546

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Eşim Bellin ile evlatlarım Kaan ve Ece'ye

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir aciziyet ve yıkım ile karşı karşıya kaldığı Balkan Savaşları bu coğrafyada yaklaşık olarak yüz yıldır sürmekte olan bölgesel ve küresel bir mücadelenin tabi bir sonucudur. Balkan Savaşları'na giden yolda 1789 Fransız Devrimi'nin yaydığı milliyetçilik düşüncesi, Şark Meselesi, Rusya'nın Panislavist politikaları, üretim ilişkilerinin değişmesi vb. pek çok dış etken ile Makedonya Meselesi, II. Meşrutiyet'in ilanının beraberinde getirdiği iç meseleler, Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından ilhakı, Trablusgarb Savaşı ve Arnavut Savaşı gibi iç amillerin etkili olduğu ifade edilebilir. Bunlara ek olarak burada zikredilemeyen irili ufaklı pek çok gelişmenin de Balkan Savaşları'nı tetiklemiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki tüm bu faktörler bir yapbozun parçalarına benzemektedir. Nitekim yapboz kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazlasına tekabül etmektedir.

İlgili literatürde Balkan Savaşları ile ilgili başta kitap, hatırat ve roman olmak üzere pek çok telif eser olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanında tez, makale ve sözlü sunumlar yoluyla da hususun akademik çerçevede detaylı biçimde ele alındığı da bilinmektedir. Kuşkusuz Balkan Savaşları ile ilgili akademik çalışmaların başında doktora tezleri gelmektedir. Ulusal YÖK Tez Merkezi üzerinden 5 Aralık 2017 tarihinde "Balkan" anahtar kavramı ile tez adları üzerinden gerçekleştirilen tarama neticesinde toplam 293 kayıt arasında 59 doktora tezine erişilmiştir. Bunlar arasında "Balkan Savaşları" ile doğrudan veya dolaylı ilişkili 11 doktora tezinde konunun farklı bakış açılarından ele alındığı müşahade edilmiştir. Bu doğrultuda Nuri Yavuz 1989 yılındaki doktora çalışması kapsamında Türk Arşiv Belgeleri üzerinden Balkan Savaşlarının bir değerlendirmesini yaparken, Salim Aydın ve Yunus Emre Tekinsoy'un araştırmalarında Osmanlı basın yayın organları incelenmiştir. Ayrıca Umur Tuncer Balkan Savaşında Osmanlı Donanmasının durumunu, İsmet Görgülüsavaşta önemli görevlerde bulunmuş komutanları ve Ömer Kamil Günçan ise demiryollarının ülke stratejisine etkinliğini irdelenmiştir. Bunun yanında Oya Dağlar savaşın tıbbi yönünü, Harun Dumanedebi yönünü, Ahmet Halaçoğluğöçler ve muhacirlerin durumunu, Selahattin Önder ise nüfus mübadelelerini konu edinmişlerdir.

Yüksek lisans tezlerinde de benzer konuların daha kısıtlı bir mahiyette incelenmiş olduğu da göze çarpmaktadır.

Tüm bu araştırmalar Balkan Savaşları'nı askeri, taktik, siyasi vb. pek çok yönden değerlendirerek literatüre önemli katkılar sağlamıştır. Ancak Avrupa'da yaşanan Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform ve Sanayi Devrimi gibi köklü değişimlere hızlı tepki veremeyen Osmanlı İmparatorluğu bilhassa XVIII. yüzyıldan itibaren Batı toplumlarının tahakkümüne girmeye başladığı bilinen bir gerçektir. Bu bilgi ise bizleri Balkan Savaşları'nı yalnızca Osmanlı İmparatorluğu ile Balkan ülkelerinin bir savaşı olarak görmek yerine söz konusu dönemde “Büyük Devletler (Great Powers)” olarak adlandırılan altı ülke –İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya– arasındaki emperyalist mücadelenin bir sonucu olarak anlamlandırma düşüncesine götürmektedir. Bu doğrultuda hiç kuşkusuz söz konusu dönemde adı geçen ülkeler arasında en güçlü devlet olarak ortaya çıkan İngiltere'nin bakış açısından Balkan Savaşları'nı yeniden okumanın literatüre önemli kazanımlar sağlayacağı öngörülmektedir. Bu veçhile araştırmamızda İngiltere'nin Balkan Savaşları'ndaki rolünü ve politik yaklaşımlarını İngiliz arşiv belgeleri üzerinden ortaya koymak hedeflenmektedir.

Bu araştırma üç temel bölüm ile sonuç ve değerlendirme kısmından müteşekkildir. Birinci bölüm olan giriş bölümünde daha çok araştırma sürecine ilişkin bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi açıklanmış ve kapsamı belirlenmiştir. Bununla birlikte cevap aranan araştırma problemleri sıralanmış ve bu problemlerin yanıtlanması için takip edilecek yöntem sunulmuştur. Araştırma yöntemi kapsamında araştırma bulgularının elde edilmesi hedeflenen birincil kaynaklar tanıtılarak okuyucuların araştırma sürecini betimlemesi sağlanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümü olan “Balkan Savaşlarına Giden Yol” başlıklı bölümde Türklerin Balkan coğrafyasına yerleşmelerinden başlayarak Osmanlı İmparatorluğutarihi, Ortaçağ'da meydana gelen önemli değişimler ve Türk-İngiliz ilişkileri açıklanmış ve akabinde Balkan Savaşları öncesindeki yarım yüzyılda bu savaşı tetikleyebileceği öngörülen pek çok gelişme detaylı olarak ve farklı bakış açıları eşliğinde sunulmuştur. Bu gelişmeler aktarılırken İngilizlerin tutumları da doğrudan veya dolaylı kaynaklara başvurmak yoluyla muhakkak suretle irdelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise giriş bölümünde açıklandığı amaç, kapsam ve yöntem ile İngiliz arşiv belgeleri incelenmiş ve bu minvalde başvurulmuş dönemin parlamento kayıtları, İngiliz Dışişleri Ofisindeki diplomatlar ile farklı ülkelerde görev yapan üst düzey İngiliz bürokratları arasında gerçekleşen telgraf yazışmaları (Foreign Office Belgeleri) ve savaş sırasında Osmanlı ka-

rasularında farklı limanlarda seyreden İngiliz gemilerindeki yetkililer ile İngiliz Amiralliği arasında gerçekleşen telgraf yazışmaları (Admiralty Office Belgeleri) arasından titiz bir değerlendirme süreci sonunda bir takım bulgulara ulaşılmış ve elde edilen bulgular anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde sunulmuştur. Bu suretle birinci elden yapılan İngilizce-Türkçe çeviriler üzerinden analiz, sentez ve değerlendirme süreçleri işletilerek dönemin süper gücü İngiltere'nin Balkan coğrafyasındaki gelişmelere yönelik bağlamsal ve Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik genel bakış açısı ortaya konulmuştur. Ayrıca elde edilen bulgular İngiliz kamuoyunun görüşlerini gayrı-resmi olarak yansıttığı düşünülen saygın gazetelerde yer alan haberlerle desteklenerek okuyucuların konu hakkında daha sahil bir görüşe sahip olmasına gayret gösterilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Gaziantep Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi'ne FEF.DT.17.25 numaralı projesi ile sağlamış olduğı katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmamız süresince görüş ve yönlendirmeleri ile katkıda bulunan Gaziantep Üniversitesi Tarih Bölümü'nün değerli akademisyenlerine; Gaziantep Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda görev yapan iş arkadaşlarıma; bilgi, birikim ve özverileriyle desteklerini benden esirgemeyen başta değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Zeynel ÖZLÜ'ye; özellikle yabancı kaynaklara ulaşmakta bilmediklerimi bana anlatan ve akademik birikimleriyle doğrular ve yanlışlar konusunda beni yönlendiren Sayın Prof. Dr. Memet YETİŞGİN'e; Balkan Savaşları'nın Türk tarihindeki önemini gösteren ilk doktoral çalışmayı yapan ve tezimin konusunu belirlemekte bana ışık tutan, sonradan katıldığım tarihçilik alanında pişerek yetişmem konusunda benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Nuri YAVUZ'a; Yabancı Diller Yüksekokulu'nda yıllarca birlikte çalıştığım, araştırmalarım esnasında bana akademik, idari, ailevi ve kişisel desteklerini bolca sunan Sayın Doç.Dr. Birsen BAĞÇECİ'ye; farklı alanlarda olmakla birlikte tanıdığım ilk günden beri benden özel hayatımda ağabeylik, akademik hayatımda tecrübeli bir hoca desteğini esirgemeyerek beni her aşamada motive eden Sayın Prof.Dr. Ramazan KOÇ'a ve en çok da bana sabır gösteren sevgili eşim Bellin YIKICI ile güzel evlatlarım Mehmet Kaan ve Zeynep Ece'ye teşekkürü bir borç bilirim.

SUNUŞ

Birinci Balkan Savaşı 8 Ekim 1912’de başlamış, 30 Mayıs 1913’te sona ermiştir. Osmanlı Devleti, her alanda hazırlıksız girdiği bu savaşta, Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ gibi dört küçük ve yeni devlete kısa sürede ve beklenmedik bir şekilde mağlup olmuştur. Bu mağlubiyetin akabinde gerçekleşen II. Balkan Savaşı ile kaybettiği toprakların bir kısmını tekrar kazanmışsa da Osmanlı Devleti Edirne’nin batısında bulunan bütün Rumeli topraklarını kaybetmiştir. Bundan dolayı 1912-1913te vuku bulan Balkan Savaşları Türk Tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahip olmuştur.

Balkan Harbi, Osmanlı Devleti’nin yıkılışını hızlandıran önemli olaylardan birisidir. Kısa aralıklarla bağımsızlıklarını elde eden dört küçük devletin (Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ) gün gelip de Osmanlı Devleti’ne karşı ittifak kurarak savaşacakları hayal bile edilemezdi. Osmanlı Devleti’nde barış döneminde, idari düşünce ve uygulamalar askeri kuralların önüne geçmiş ve barış döneminde, savaş her zaman uzak bir ihtimal olarak görülmüştür. Olağanüstü bir durumun olduğuna hiçbir zaman ihtimal verilmemiştir. Siyaset duygularla yürütülen bir nesne değildir. Çünkü harp, sonucuna göre değerlendirilir. Oysa Balkan Harbi Osmanlı Devleti’nin aleyhine sonuçlanmıştır. Türklerin Balkanlardan atılma anı gelip çatmıştır. Osmanlı Devleti, Edirne’nin batısında kalan bütün topraklarını bu savaş sonrasında kaybetmiştir. Balkan Harbi öncesinde Rumeledeki ordumuz disiplin içerisinde derli toplu tutulabilmiş olsaydı, böyle ağır bir hezimet ile karşılaşılmazdı. Bu açıdan Balkan Harbi’ni derinlemesine inceleyen kaynakları iyi değerlendirmek ve bundan da ders çıkarmak gerekir. Çünkü Balkan Harbi ders alınacak birçok olaylarla doludur. Bu bakımdan tarih, geçmişten günümüze yaşanan olayların bir silsilesini içerisinde taşımakta, bu olaylardan meydana gelen tarihsel tecrübeleri içermekte ve kimliğimizin de köşe taşlarını oluşturmaktadır.

Greko-Romen tarih anlayışına göre tarih ardımızda bırakıp, terk edip gittiğimiz bir geçmiş, bir unsur değil ama bugün ayaklarımız üzerinde yükseldiğimiz zeminimizde olan bir kaidedir. Bazılarının aldanişının tersine maziden kopmuş, soyutlanmış yepyeni bir bugünün içinde yaşamıyoruz. Kuşkusuz şimdilerde dizi film sektöründe sıkça rastladığımız oldukça romantik ve çoğunlukla gerçek dışı, nostaljik bir tarihin içinde de yaşamıyoruz. Ama günümüzde bir yandan benzeri görülmemiş bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin baş döndürücü biricikliğinin

etkileri tüm insanlığı sarmalarken; diğer yandan uluslar ve devletler arasındaki tarihsel sorunlar bu gelişmelerden nasiplenmediği gibi bilgi, silah ve uzay teknolojilerinin yardımıyla daha da karmaşıklaşmaktadır. Bu durumda tarihsel meselelerin bizim taraftan nasıl görüldüğü kadar başka taraflarca nasıl değerlendirildiğinin tespiti dolayısıyla yabancı arşiv belgelerine dayalı karşılaştırmalı tarih incelemeleri önem taşımaktadır. Çünkü devlet ve millet hayatının mukadderatı için bugün ve yarın alacağımız kararlara cehaletin mi bilgeliğin mi kılavuzluk edeceğini bilimsel araştırmalarla elde edilen bilgileri nazarı dikkate alıp almaya-acağımız tayin edecektir.

Yoğun emekli bir doktora araştırmasının neticesi olan bu kitapta yazar Levent Yıkıcı Türk tarihinin en hızlı ve en büyük felaketlerinden olan Balkan Savaşları'nın Osmanlı İmparatorluğu'nu nasıl büyük bir acziyet ve yıkım halinde bıraktığını belgelerle ortaya koymaktadır. Yazar bu savaşları Fransız Devrimi'nin milliyetçilik akımları, Şark Meselesi, Rusya'nın panislavist politikaları, Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından ilhaki, Trablusgarp Savaşı, Arnavutluk Savaşı, II. Meşrutiyet'in ortaya çıkardığı meseleler gibi birçok iç ve dış faktörlerin tesir ettiği bir yap-bozun önemli bir parçası olarak görmektedir. Yazar aslında bu benzetme ile araştırma konusunun bütünselliğine işaret etmiştir.

Kanaatimce Levent Yıkıcı'nın çalışmasının orijinalliği Balkan Savaşlarında İngiliz dış politikasını ve rolünü İngiliz Dış İşleri ve Amirallik Ofislerinin yetkililerinin resmi yazışmalarını, birinci el kaynakları tetkik etmek suretiyle ortaya koymasından kaynaklanmaktadır.

Ülkemizin Akdeniz'de haklarını korumaya yönelik Mavi Vatan konsepti ve atılımını, Ege'de kıta sahanlığı ve adalar sorununu, petrol ve gaz arama çalışmalarını, Yunanistan'ın Megalo İdeasını, Kıbrıs Meselesi ve Enosis hayallerini, Kıbrıs'taki Agratur ve Dikelya İngiliz Askeri Üslerini, Batı Trakya Sorunu ve 1980'lerde gerçekleşen Bulgaristan Türklerinin zorunlu göçlerini hatta 15 Temmuz 2016'da bir askeri darbe teşebbüsü ile genel manada anayasal düzenimize, ülkemize özelde Türk Donanmasına yönelik hain tuzakları bu tarihsel arka planı ihmal ederek layık-ı vecihle anlamak mümkün değildir.

Osmanlı-İngiliz ilişkilerini 16. yüzyıldaki ticaret anlaşmalarına kadar takibini yapan Yazar, İngiliz kolonyalizminin dünyada yayılışının izlerini de sürüyor. Osmanlı'nın 1877-1878 Rusya ile harbinde güçsüzlüğünün ortaya çıkması, İngiltere'nin Rusya'ya karşı Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma siyasetini terk etmesine yol açıyordu. Tabii burada 1880 seçimlerinde Türkiye yanlısı Başbakan Benjamin Disraeli'yi mağlup edip iktidara gelen Türk karşıtlığıyla meşhur Lord

Gladstone'nin etkisini göz ardı etmemek gerekir. İngiltere bundan sonra 1878 Kıbrıs ve 1882 Mısır işgallerini gerçekleştirecek, sömürge yollarının güvenliğini doğrudan kontrolüne alacaktır. Bu ise Osmanlı Devleti'nin İslamcı bir dış siyasete ve bundan İngiltere aleyhine dolayısıyla kendi lehine istifade etmek isteyen Almanya ile çaresiz ve mecburi bir ittifaka sürükleyecektir. Birinci Dünya Savaşı ile beraber bu ittifak Osmanlı'yı yıkıma kadar götürecektir.

Millet ve devlet hayatında yaşanan birçok güçlüğün dün, bugün ve yarın arasındaki, ordu, siyaset ve tüm kurumlar arasındaki insicamın bozulmasından kaynaklandığı bilinen bir gerçektir. I Balkan Harbi ve Göçler adlı kitabımda vurguladığım üzere: "Balkan bozgununun sorumluluğu yalnızca Türk ordusuna değil aynı zamanda tüm Türk milletine de aittir. Milli gücümüzün ölçülü ve iyi yönetilememesi, iç ve dış siyasette anlamsız ve boş hedefler takip edilmesi, milli çıkarların doymak bilmeyen ellerde oluşudur." Balkan yarımadası ayrı dinlerden, ayrı mezheplerden ve çok çeşitli etnik kavimlerden meydana gelmekteydi. Böyle bir bölgede, ardı arkası kesilmeyen zıtlık ve mücadelelerin sonu gelmez. Nitekim Balkan Harplerinin üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen, hala bu yarımadada barış temin edilememiştir. Bölgede barış ve huzurun temin edilememesi bu görüşümüzü desteklemektedir. Coğrafi şartların, ırkların çok çeşitli olması, din ve mezhep ayrılıkları, mutlaka bir çatışma konusu yaratır ve yarımadayı karışıklıklara, çoğu zaman da kanlı çatışmalara sebebiyet verdiği gibi, bundan sonra da çatışmaların devam edeceği ihtimal dahilindedir.

Dr. Levent Yıkıcı'yı, bu çalışmayı kitaplaştırdığı için tebrik eder, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dilerim.

Prof. Dr. Nuri YAVUZ

Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Tarih Bölüm Başkanı

İÇİNDEKİLER

1 BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı	4
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	5
1.5. Araştırma Problemleri	5
1.6. Araştırmanın Birincil Kaynaklarının İncelenmesi.....	6

2 BÖLÜM

BALKAN SAVAŞLARINA GİDEN YOL	9
2.1. Balkan Toplamlarının Yayılma İdealleri	
2.2. Yeni Gelişmeler ve Değişen Dengeler	19
2.3. Sömürgecilik.....	24
2.3.1. Kolonyalizm	24
2.3.2. Merkantilizm.....	26
2.3.3. Emperyalizm	29
2.3.4. Kapitülasyonlar	30
2.4. Osmanlı – İngiliz Ticari İlişkilerinin Başlaması	32
2.5. Sanayi Devrimi.....	36
2.6. XIX. Yüzyıl Osmanlı Avrupa’sındaki Genel Durum	41
2.7. Şark Meselesi	53
2.8. Panslavizm Politikası	58
2.9. Fransız Devrimi ve Milliyetçilik Akımları.....	59
2.10. Millet Sistemi.....	60
2.11. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı	64
2.12. Makedonya Sorunu.....	74
2.13. II. Meşrutiyet dönemi.....	87
2.13.1. İç Politika	87
2.13.2. Dış Politika	93
2.14. Arnavut İsyanları	103

3 BÖLÜM

İNGİLİZ ARŞİVBELGELERİNDE BALKAN SAVAŞLARI.....	109
3.1. Birinci Tema: Balkanlardaki Gelişmeler	111
3.1.1. Balkan Harpleri Öncesi.....	111

3.1.2. I. Balkan Harbi	123
3.1.3. I. Balkan Harbi'ni Sonlandıran Ateşkes ve Diplomatik Görüşmeler	145
3.1.4. II. Balkan Harbi.....	152
3.2. İkinci Tema: İstihbarat Faaliyetleri	160
3.2.1. Askeri İstihbarat.....	160
3.2.2. Sosyal İstihbarat	163
3.2.3. Menfi İstihbarat	176
3.3. Üçüncü Tema: Osmanlı İmparatorluğu'na Yönelik Tutum	180
3.3.1. Büyük Devletlerin Osmanlı'daki Menfaatleri	180
3.3.2. Balkan Harplerinde Osmanlı Ermenileri	183
 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	189
EKLER	201
KAYNAKÇA	215

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Yayınlanmamış Arşiv Kaynakları

İngiliz Arşiv Kaynakları

Admiralty Office. 9/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Yarmouth, 26.12.12

A.D.M., ???(okunamıyor) /824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire, 23.12.12.

A.D.M., ... /824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire 9.12.12.

A.D.M., ... /824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire, 23.12.12.

A.D.M., 131/42090. Beaumont'tan Grey'e, 8.10.12.

A.D.M., 133/ 44588. Beaumont'tan Grey'e, 11.10.12.

A.D.M., 197/52909. Elliot'tan Grey'e, 11.12.12.

A.D.M., 212/55044. Elliot'tan Grey'e. 24.12.12. Gizli.

A.D.M., 215/55765. Elliot'tan Grey'e, 31.12.12.

A.D.M., 36/276036. Grey'den Rodd'a. 1.1.1913, Gizli.

A.D.M., 48283/946. Lowther'dan Grey'e, 13.11.12 no'lu mektuba ek 1 Başkonsolos Lamb'dan Sir G. Lowther'a 01.11.12.

A.D.M., 50140/1, Raymond'dan Grey'e, 25.11.12, Gizli.

A.D.M., 50270/974. Lowther'dan Grey'e, 26.11.12, Gizli, Ek No: 1 Konsolos Vekili Matthews'ten Lowther'a 12.11.12.

A.D.M., 50271/975. Lowther'dan Grey'e, 26.11.12, Gizli, Ek No: 2 Konsolos Vekili Hough'dan Konsolos McGregor'a 12.12.12.

A.D.M., 50399/1. Keyser'den Grey'e, 26.11.12, Gizli.

A.D.M., 52, İstanbul'daki İngiliz gemisi Imogene 4.11.12.

A.D.M., 52370/1036. Lowther'dan Grey'e, 9.12.12. Ek No: 1 Konsolos Fontana'dan Lowther'a, 18.11.12.

A.D.M., 52370/1036. Lowther'dan Grey'e, 9.12.12, Gizli.

A.D.M., 53488/1062. Lother'dan Grey'e, 16.12.12, Gizli.

A.D.M., 541/824 Nolu Akdeniz Mektubu Malta'daki Majestelerinin gemisi Good Hope, 5.11.12.

A.D.M., 550/824 No'lu Akdeniz Mektubu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Good Hope, 11.11.12

A.D.M., 55103/1087, Lowther'dan Grey'e, 27.12.12, Gizli.

- A.D.M., 55117/209. Elliot'tan Grey'e, 27.12.12, Gizli.
- A.D.M., 553/824 No'lu Akdeniz Mektubu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Good Hope, 13.11.12
- A.D.M., 553/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 1 Selanik'teki Majestelerinin gemisi Good Hope 8.11.12.A.D.M., 55379/1105. İngiliz Büyükelçiliği, Pera, 24.12.12.
- A.D.M., 564/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 1 Gidişat mektupları İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Imogene, 5.11.12.
- A.D.M., 568/824 No'lu Akdeniz Mektubu Başika Körfezindeki Good Hope, 17.11.12.
- A.D.M., 568/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek 1 Gidişat Raporu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Medea 14.11.12, No: 64.
- A.D.M., 568/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 2 Gidişat raporu İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire 13.11.12.
- A.D.M., 568/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 3 İzmir'deki Majestelerinin gemisi Hibernia, 15.11.12. No: 13
- A.D.M., 591/693 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Selanik Savunması Notları, 12.11.12, Gizli.
- A.D.M., 596/824 Nolu Akdeniz Mektubu Başika Körfezindeki Inflexible Gemisi, 26.11.12.
- A.D.M., 596/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire 20.11.12.
- A.D.M., 596/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Selanik'te Durum Raporu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Medea 24.11.12, No: 65.
- A.D.M., 6/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek 2 Gidişat Raporu, Malta'daki Majestelerinin gemisi Hampshire, 02.01.13.
- A.D.M., 602/824 Nolu Akdeniz İstasyonu Başkomutanından Amirallik Sekreterliğine İbraz, 28.11.12.
- A.D.M., 602/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 2 Gidişat Raporu Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Barham 11.11.12, No: 69.
- A.D.M., 616/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Barham, 14.11.12, Gizli, No: 71.
- A.D.M., 638/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 2 İskenderun'daki Majestelerinin gemisi Barham, 23.11.12. No: 75.
- A.D.M., 638/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 3 İskenderun'daki Majestelerinin gemisi Barham 24.11.12, No: 76.
- A.D.M., 638/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek 3 İskenderun'daki Majestelerinin gemisi Barham, 20.11.12, Gizli, No: 73.
- A.D.M., 638/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu İskenderun'daki Majestelerinin gemisi Barham, 23.11.12, No: 74.
- A.D.M., 639/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Black Prince, 2.12.12. No: 249/12.
- A.D.M., 65/44335. Grey'den Elliot'a. 18.10.12.
- A.D.M., 650/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Medea, 06 .12. 12.
- A.D.M., 693/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu 3 Malta'daki Majestelerinin gemisi Black Prince, 17.12.12, No: 263/12.
- A.D.M., 693/824 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Black Prince, 7.12.12, Gizli, No: 264/12.
- A.D.M., 70/42458. Grey'den Cartwright'a, 7.10.12.

- A.D.M., 700/824 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek İstanbul'daki Majestelerinin gemisi Hampshire Gidişat Raporu, 23.12.12, Gizli.
- A.D.M., 721/510 Nolu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Beyrut'daki Majestelerinin gemisi Defence, 24.12.12. No: 3/12.
- A.D.M., 724/821 No'lu Akdeniz Mektubuna Ek Gidişat Raporu Selanik'teki Majestelerinin gemisi Yarmouth, 18.12. 12, No: 1102/0.
- A.D.M., 77/55107. İngiliz Konsolos Yardımcılığı Çanakkale Boğazı 18.12.12
- A.D.M., 82/54889. Grey'den Elliot'a. 20.12.12, Gizli.
- A.D.M., 89, İstanbul Konsolos Vekili. 26.12.12.
- A.D.M., 89. İstanbul'daki Konsolos Vekili, 06.01.1913.
- A.D.M., 971/49859. Lowther'dan Grey'e. 23.11.12.
- A.D.M., Başika Körfezindeki Good Hope Gemisi, 13.11.12. No:553/824.
- A.D.M., Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Barham, 18.11.12.
- A.D.M., Galatz'daki Konsolos Vekilinden Grey'e 27.12.12, No: 23'e ek 1 Konsolos Vekili Keyser'den Binbaşı Baldwin'e 21.12.12.
- A.D.M., K. Gofton Salmond'dan Times gazetesi editörüne, 02.01.1913.
- A.D.M., Kraliyet Deniz Harp Akademisi, 30.12.12.
- A.D.M., No: 51711/1011'e ek no: 1 Konsolos Vekili Hadkinson'dan Lowther'a 23 .11. 12; Lowther'dan Grey'e, 04.12.12, Gizli.
- A.D.M., Sefer Talimatı, Beyrut'taki Majestelerinin gemisi Barham, 18.11.12, Gizli.

Yayınlanmamış Arşiv Kaynakları

Osmanlı Arşiv Kaynakları

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) Nizamât Defterleri, No. 7: 274-276.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), A.MKT. MHM.745.25.1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), A.MKT. MHM.745.25.5.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), HR. SYS,1974/1.63.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),HR. SYS,1974/1_175.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İ.HR.437/88.2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.A.HUS, D:460, G:7.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.A.HUS.518/30.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.A.HUS.522/106.3.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.A.HUS.524/44.3.

Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

Osmanlı Arşiv Kaynakları

- Rumeli Vilâyetleri Hakkında Kanun Lâyhâsı (H. 1296) İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Nr. 79564.

Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

İngiliz Arşiv Kaynakları

- British Documents on the Origins of the War 1898-1914*: Ed:Gooch, G. P. ve Temperley, H. 1967, Facsimile Publisher, Yeni Delhi, 2016 Baskısı C. V, C. IX, C. X.
- B.D., C. IX, No. 728, s. 596. Nicolson'dan Cartwright'a, 17.3.13.
- B.D., C. V, s. 69-70. Lansdowne'dan Plunkett'a, 24.2.04.
- B.D., C. V, s. 418. Grey'den Lowther'a, 9.10.08.
- B.D., C. IX, s. 2. Grey'den Whitehead'e, 15.4.09.
- B.D., C. IX, s. 66. Findlay'den Grey'e, 27.9.09.

- B.D., C. IX, s. 64-66. Findlay'den Grey'e, 27.9.09.
B.D., C. IX, s. 221. Findlay'den Grey'e, 12.10.10.
B.D., C. IX, s. 501-502. Bax-Ironside'den Grey'e, 28.8.11.
B.D., C. IX, No. 76. Rodd'dan Grey'e, 30.9.11.
B.D., C. IX, No. 357. Grey'den Lowther'a, 3.10.11.
B.D., C. IX, s. 512-514. Bax-Ironside'dan Grey'e, 28.10.11.
B.D., C. IX, s. 515-516. Bax-Ironside'dan Grey'e, 14.11.11.
B.D., C. IX, No. 322. Beckendorff'dan Grey'e, 26.11.11.
B.D., C. IX, No. 352. Hardinge'den Nicolson'a, 30.11.11.
B.D., C. IX, s. 519. Cartwright'den Grey'e, 5.12.11.
B.D., C. IX, No. 534, s. 524. Bax-Ironside'dan Grey'e, 23.12.11
B.D., C. IX, s. 527-528. Grey'den Bertie'ye, 9.1.12.
B.D., C. IX, No. 554, s. 550. Bax-Ironside'dan Grey'e, 24.2.12.
B.D., C. IX, s. 556-557. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 14.3.12.
B.D., C. IX, s. 556. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 14.3.12.
B.D., C. IX, No. 354. Nicolson'dan Lowther'a, 18.3.12.
B.D., C. IX, s. 558-559. Nicolson'den Cartwright'a, 18.3.12.
B.D., C. IX, s. 564-565. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 8.4.12.
B.D., C. IX, s. 564-566. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 8.4.12.
B.D., C. IX, No. 355. Nicolson'dan Hardinge'ye, 18.4.12.
B.D., C. IX, No.570. Nicolson'dan O'Bernie'ye, 21.5.12.
B.D., C. IX, No. 576, s. 572. Lowther'dan Grey'e, 12.6.12.
B.D., C. IX, No. 608, s. 604. Marling'den Grey'e 10.8.12.
B.D., C. IX, No. 607, s. 603. Barclay'den Grey'e 10.8.12.
B.D., C. IX, s. 607. Cartwright'dan Grey'e, 12.8.12.
B.D., C. IX, s. 631-632. Grey'den Bertie'ye, 21.8.12.
B.D., C. IX, No. 262. Dering'den Grey'e, 1.9.12.
B.D., C. IX, No. 358. Nicolson'dan Hardinge'e, 19.9.12.
B.D., C. IX, s. 667. Grey'den Bertie'ye, 2.10.12.
B.D., C. IX, No: 6, s. 4. Bax-Ironside'dan Grey'e, 8.10.12.
B.D., C. IX, s. 86. Elliott'an Grey'e, 8.10.12.
B.D., C. IX, No. 10. Nicolson'dan Hardinge'e, 9.10.12.
B.D., C. IX, No. 10, s. 6. Nicolson'dan Hardinge'ye, 9.10.12.
B.D., C. IX, No: 15, s. 11. Cartwright'tan Nicolson'a, 10.10.12.
B.D., C. IX, No. 848. Lowther'dan Grey'e, 10.10.12.
B.D., C. IX, No. 24, s. 17. Bax-Ironside'dan Grey'e, 12.10.12.
B.D., C. IX, No. 469. Lowther'dan Grey'e, 17.10.12.
B.D., C. IX, No. 524. Lowther'dan Grey'e, 24.10.12.
B.D., C. IX, No. 72, s. 58. Bax-Ironside'dan Grey'e, 28.10.12.
B.D., C. IX, No. 70, s. 55. Grey'den Goschen'e, 28.10.12.
B.D., C. IX, s. 59. Grey'den Kitchener'a 29.10.12.
B.D., C. IX, No. 79, s. 66. Paget'ten Grey'e, 30.10.12.
B.D., C. IX, No. 111. Bax-Ironside'dan Grey'e, 31.10.12.
B.D., C. IX, No. 467, s. 72. Grey'den Rodd'a, 1.11.12.
B.D., C. IX, No. 92, s. 75. Grey'den Benckendorff'a, 1.11.12.
B.D., C. IX, No. 98, s. 79. Buchanan'dan Grey'e, 2.11.12.

- B.D., C. IX, No. 113, s. 88. Kitchener'dan Grey'e 3.11.12.
B.D., C. IX, No. 126, s. 93. Lowther'dan Grey'e, 4.11.12.
B.D., C. IX, No. 120. Lowther'dan Grey'e, 4.11.12.
B.D., C. IX, No. 124, s. 96. Buchanan'dan Grey'e, 5.11.12.
B.D., C. IX, No. 132, s. 101. Bax Ironside'dan Grey'e, 5.11.12.
B.D., C. IX, No. 131, s. 100. Bax Ironside'dan Grey'e, 5.11.12.
B.D., C. IX, No. 80. Fitzmaurice'den Tyrell'a, 5.11.12.
B.D., C. IX, No. 147, s. 111. Lowther'dan Grey'e, 7.11.12.
B.D., C. IX, No. 176, s. 133. Paget'ten Grey'e, 11.11.12.
B.D., C. IX, No. 184. Nicolson'dan Bax-Ironside'a, 12.11.12.
B.D., C. IX, No. 76. Cumberbatch'dan Lowther'a, 14.11.12.
B.D., C. IX, 1009, Lowther'dan Grey'e, 29.11.12.
B.D., C. IX, No. 362, s. 268. Elliot'tan Grey'e, 9.12.12.
B.D., C. IX, No. 783, s. 636. Grey'den Bertie'ye, 1.4.13.
B.D., C. IX, No. 807, s. 655. Buchanan'dan Grey'e, 05.04.13.
B.D., C. IX, No. 477, s. 425. Nicolson'dan Goschen'e, 17.4.13.
B.D., C. IX, No. 478, s. 426. Lowther'dan Grey'e, 24.4.13.
B.D., C. IX, No. 485, s. 434. Grey'den Bertie'ye, 21.5.13.
B.D., C. IX, No. 492, s. 438. O'Beirne'den Grey'e, 26.5.13.
B.D., C. IX, No. 494, s. 441. O'Beirne'den Grey'e, 27.5.13.
B.D., C. IX, No. 496, s. 443. Grey'den Bertie'ye, 28.5.13.
B.D., C. IX, No. 499, s. 443. Grey'den Goschen'e, 2.6.13.
B.D., C. IX, No. 532, s. 470. Goschen'den Grey'e, 2.6.13.
B.D., C. IX, No. 533, s. 471. Marling'den Grey'e, 2.6.13.
B.D., C. IX, No. 537, s. 474. Grey'den Goschen'e, 3.6.13.
B.D., C. IX, No. 542, s. 482. Buchanan'dan Grey'e, 6.6.13.
B.D., C. IX, No. 545, s. 486. Buchanan'dan Grey'e, 8.6.13.
B.D., C. IX, No. 516, s. 460. Grey'den Lowther'a, 19.6.13.
B.D., C. IX, No. 562, s. 501. Grey'den Granville'e, 22.6.13.
B.D., C. IX, No. 523, s. 463. Grey'den Goschen'e, 24.6.13.
B.D., C. IX, No. 526, s. 465. Grey'den Goschen'e, 27.6.13.
B.D., C. X, No. 567, s. 504. Marling'den Grey'e, 27.8.13.
B.D., C. X, No. 573, s. 522. Mallet'ten Grey'e, 31.10.13.
B.D., C. X, No. 575, s. 523. Grey'den Goschen'e, 4.11.13.
B.D., C. X, No. 586, s. 534. Mallet'ten Grey'e, 1.12.13.
B.D., C. X, No. 429, s. 363. O'Beirne'den Grey'e, 14.12.13.
B.D., C. X, No. 440, s. 390. Buchanan'dan Grey'e, 19.12.13.
B.D., C. X, No. 410, s. 363. Grey'den Goschen'e, 20.12.13.
B.D., C. X, No. 446, s. 394. Buchanan'dan Grey'e, 23.12.13.
B.D., C. X, No. 448, s. 397. Buchanan'dan Grey'e, 25.12.13.
B.D., C. IX, No. 286, s. 209. Nicolson'dan Bax-Ironside'a, 26.11.12.
B.D., C. IX, No. 567, s. 564. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 8.4.12.
B.D., C. IX, No. 864, s. 103. Bax-Ironside'dan Nicolson'a, 19.4.13.
B.D., C. IX, No. 256, s. 190. Cartwright'tan Nicolson'a, 22.11.12..
B.D., C. IX, No. 20. Harding'den Crewe'e, 30.10.12.
B.D., C. IX, No. 278. Grey'den Rodd'a, 29.2.11.

- Center for Ottoman Diplomatic History. *The Ottoman Empire in British Parliamentary Debates Extracts from Hansard*, C. 5 (Şubat 1900- Kasım 1914), İstanbul, Isis Press, 2016.
- The Contemporary Review, Aralık, 1912, C. 102, s. 801.
- The Daily Mail, "A Lasting Peace", 23 Ocak 1913, s. 6.
- The Daily Mail, "The British Position", 8 Ekim 1912, s. 7.
- The Manchester Guardian, "The Responsibility of England", 30 Ekim 1912, s. 10.
- The Manchester Guardian, "The Chances of Peace", 5 Kasım 1912, s. 8.
- The Manchester Guardian, "The Question of Adrionople", 23 Ağustos 1913, s. 8.
- The Quarterly Review, Ocak 1913, C. 218, s. 298.
- The Times (Londra), 2 Mart 1910, s. 5.
- The Times (Londra), 3 Aralık 1910, s. 7.
- The Times (Londra), 3 Kasım 1910, s. 5.
- The Times (Londra), 6 Ekim 1908, s. 5.
- The Times (Londra), 6 Ekim 1908, s. 6.
- The Times (Londra), 7 Ekim, 1908, s. 7.
- The Times (Londra), 8 Ekim 1908, s. 10.
- The Times (Londra), 9 Eylül 1908, s. 7.
- The Times, 13 Haziran 1913. s. 5.
- The Times, 14 Ekim 1912, s. 7.
- The Times, 16 Ocak 1913, s. 7.
- The Times, 2 Kasım 1912, s. 7.
- The Times, 21 Kasım 1912, s. 7.
- The Times, 7 Ağustos 1913, s. 7.
- The Times, 11 Kasım 1912, s. 10.
- The Times, 4 Ocak 1913.

Araştırma-İncelemeye Dayalı Kaynaklar

- ADİYEKE, Ayşe Nükhet, *Şark Meselesinin Bir Aynası: Girit Fethinden Kaybına Girit*, İstanbul, Babalı Kültür Yayıncılığı, 2006.
- AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, C. 1, 2002.
- AKALIN, Şükrü Haluk, vd., *Türkçe Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2011, s. 246.
- AKBULUT, İlhan, "160. Yıldönümünde Kırım Savaşı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2014, S. 208, s. 333-350.
- AKÇURA, Yusuf, *Osmanlı Devletinin Dağılma Devri*, Ankara, 1985.
- AKŞİN, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, C. 1, İstanbul, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1997.
- AKŞİN, Sina, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1987.
- AKYOL, Taha, *Rumeli'ye Elveda 100. Yılında Balkan Bozgunu*, İstanbul, Doğan Egmont Yayıncılık, 4. Baskı, 2015.
- ALBERTINI, Luigi, *The Origins of the War of 1914*, (Çev. ve Ed.) Isabella M. Massey, Londra, Oxford University Press, 1952.
- ALKAN, Necmettin, *Ve Selanik Düştü 1912-1913 Balkan Savaşı ve Hezimet*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014.
- ANDERSON, Matthew Smith, *Doğu Sorunu*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- ANDONYAN, Aram, *Balkan Savaşı*, İstanbul, Aras Yayıncılık, 2012.
- ARMAOĞLU, Fahri, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, İstanbul, Timaş Yayınları, 14. Baskı, 2014.

- ARNOLD, David, *The Age of Discovery-Coğrafi Keşifler Tarihi*, (Çev: Osman Bahadır), İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995.
- ARSLAN, Ali, *Efendi ve Uşak*, İstanbul, Paraf Yayınları, 2010.
- ASLAN, Taner, "31 Mart Hadisesi Üzerine Vilayetlerde Çıkan Olaylar Karşısında Alınan Tedbirlere ve Askerî Faaliyetlere Dair Yazışmalar", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 2010, S. 28, s. 1-26.
- AVCI, Halil Ersin, *İngiliz Ermeni İttifakı*, İstanbul, Paraf Yayınları, 2010.
- AVCIOĞLU, Şevket, "Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi, Jeopolitik ve Jeokültür Kuramı", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, 2014, S. 31, s. 97-110.
- AVCIOĞLU, Doğan, *Milli Kurtuluş Tarihi*, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1974.
- AYDEMİR, Cahit, GÜNEŞ, Hüseyin, "Merkantilizmin Ortaya Çıkışı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, C. 5, s. 136-158.
- AYDIN, Mithat, "1876 Bulgaristan Ayaklanmasının Osmanlı - İngiliz İlişkilerine Etkisi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2002, S. 12, s. 80-87.
- AYDIN, Mithat, "19. Yüzyıl Ortalarında Panslavizm ve Rusya", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, S. 15, s. 73-82.
- AYDIN, Mithat, "Diplomasi Oyununda Aktörler ve Figüranlar: Berlin Kongresi'nde Büyük Devletler ve Bulgaristan", *Türk Tarihinde Balkanlar*, Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı (Ed.), 2013, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- AYDIN, Mithat, "II. Meşrutiyet'in ilanı ve İngiltere", *Belgi*, 2011, C. 1, S. 1, s. 15-49.
- AYDIN, Mithat, "İstanbul Konferansı (1876)'na Giden Yolda İngiltere'nin "Doğu" Politikası", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005, S. 17, s. 59-66.
- AYDIN, Mithat, "Osmanlı-İngiliz İlişkilerinde İstanbul Konferansı (1876)'nın Yeri", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 25, S. 39, s. 1-11.
- AYDIN, Mustafa, "Girit Meselesi 1908-1912: Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Siyasî Kriz Çözümündeki Beceriksizlik Hakkında" *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (Yazar: Werner Zürer), 2005, S. 7, s. 155-206.
- AYDIN, Salim, "Balkan Savaşları ile İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar", 100. Yılında Balkan Savaşları (1912-1913): İhtilafı Duruşlar (Ed. Mustafa Türkeş), 2014, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları C. 1, s. 621-636.
- AYDIN, Salim, *Osmanlı Basınında Balkan Savaşları (1912-1913)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2012.
- AYSAL, Necdet, "Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2006, S. 37-38, s. 15-53.
- BAĞÇE, Hüseyin Emre, "Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2003, No:28, s. 63-79.
- BAYKAL, Bekir Sıtkı, "Doksanüç Harbi Arifesinde Osmanlı Devleti İle Büyük Devletler Arasındaki Münasebetler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1945, C. 3, S. 2, s. 183-192.
- BAYRAKTAR, Hatice, "Osmanlı'nın Balkanlardan Çekilmesi: Savaşlar, İsyanlar ve Göçler", *T.C. Balıkesir Üniversitesi F.E.F. Karesi Tarih Kulübü Bülteni*, 2007/1, s. 65-86.
- BAYRAKTAR, Kaya, "Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi (1902-1905)", *Bilig*, 2014, S. 69, s. 1-28.
- BAYSOY, Emre, "Modernleşme ve Jeopolitik Ekseninde Doğu Sorunu", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2011, S. 13, s. 43-72.

- BAYUR**, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi*, C. 1-2 Kısım 1-2-3 (3. Baskı), Ankara, 1991.
- BERK**, Özlem, "Sömürgecilik, Dil ve Brian Friel'in Çevirileri", *Littera*, 2006, C. 18, s. 1-20.
- BEYDİLLİ**, Kemal, "Avrupa" mad., İstanbul, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4, 1991, s. 145.
- BITIS**, Alexander, *Russia and the Eastern Question*, New York, Oxford University press for The British Academy, 2006.
- BİRECİKLİ**, İhsan Burak, "Yüzüncü yılında II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine bir inceleme", *Gazi Akademik Bakış*, 2008, C. 2, S. 3, s. 211-226.
- BİRİNCİ**, Ali, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası, II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1990.
- BOLAT**, Mahmut, "1876-1914 Arası Osmanlı Devleti Dış Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, C. 1, S. 1, s. 16-28.
- BOLAY**, Süleyman Hayri, "Bizanslı Âlimlerin İstanbul'dan Kaçmaları ve Rönesansı Başlatmaları Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, C. 28, S. 1, s. 135-142.
- BOSWORTH**, Richard, "Britain and Italy's Acquisition of the Dodecanese, 1912-1915", *The Historical Journal*, 1970, C. 13, S. 4, s. 683-705.
- BOZARSLAN**, Hamit, *Türkiye Tarihi İmparatorluktan Günümüze*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- BÖREKÇİ**, Mehmet Çetin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul, Kutup Yıldızı Yayınları, 2001.
- BRAUDEL**, Fernand, *Maddi Medeniyet ve Kapitalizm*, (Çev: Mustafa Özel), İstanbul, Ağaç Yayınları, 1991.
- BUCKLE**, George Earle, *The life of Benjamin Disraeli*, New York, The MacMillan Company, 1920.
- Büyük Larousse, "Emperyalizm" mad., C. 7, İstanbul, 2000, s.147-149.
- Büyük Larousse, "Sömürgecilik" mad., C. 21, İstanbul, 2000, s.10734.
- Carnegie Endowment for International Peace Division of Intercourse and Education, *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*, 1914, Washington D. C., Yayın No: 4.
- CEM**, İsmail, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı, 2015.
- CENGİZER**, Altay, *Adil Hafızanın Işığında, Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu*, İstanbul, Doğan Kitap, 2014.
- COŞKUN**, İsmail, "Modernliğin Kaynakları: Rönesans Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyoloji Dergisi*, 2003, C. 3, S. 6, s. 45-70.
- CRETU**, Valeri, *Soğuk Savaş Sonrasında Rusya Federasyonu'nun Yugoslavya Krizleri'ne Yönelik Politikası*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- ÇAKIR**, Coşkun "Türk Aydınının Tanzimat'la İmtihani: Tanzimat ve Tanzimat Dönemi Siyasi Tarihi Üzerine Yapılan Çalışmalar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2004, C. 2, S. 1, s.9-69.
- ÇAKMAK**, Zafer, "Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i İşgali ve Sonrasında Osmanlı Devleti İle Yaptığı Antlaşma", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2003, S. 4, s. 16-20.
- ÇELEN**, Kuter, *Balkanlar'da Osmanlı'nın Acı Yılları*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 2014.
- ÇELİK**, Gülfettin, *Osmanlı'da İskân Tarihi ve Ömer L.Barkan'ın Eserlerine Giriş*, Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi Osmanlı'da Nüfus ve İskân Politikaları, Ekim 2005 -Haziran 2006.

- ÇETİN, Erol, *1878-1908 Arasında Makedonya Sorunu*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995.
- ÇUFALI, Mustafa, "Kapitülasyonların Mahiyeti ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışındaki Rolü", *Türk Yurdu*, Aralık 1999-Ocak 2000, s. 148-149.
- DAĞLAR, Oya, "II. Meşrutiyet'in İlanının İstanbul Basını'ndaki Yansımaları (1908)", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2008, No: 38, s. 141-159.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 1, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1971.
- DAVER, Bülent, "Savaş ve Barış Üzerine", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 1992, C. 3, S. 10, s.181-186.
- DEMİRCİ, Sevtap, *British Public Opinion Towards the Ottoman Empire During the Two Crises: Bosnia-Herzegovina (1908-1909), the Balkan Wars (1912-1913)*, İstanbul, Isis Press, 2006.
- DEMİRCİOĞLU, Aytekin, "Doğal Koşulların İnsan Yaşamına Etkileri bakımından İbn Haldun'un ve Montesquieu'nun Düşüncelerinin Karşılaştırılması", *Uluslararası İbn Haldun Sempozyumu*, 01-03 Kasım 2013.
- DEWOOD, David Wade, *European Diplomacy in the Near Eastern Questions, 1906-1909*, C.. 25, No. 3, Urbana, University of Illinois Press, 1940.
- DİKİCİ, Ali, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürzsteg Reform Programı", *Karadeniz Araştırmaları*, 2010, C. 6, S. 24, s. 75-108.
- DOĞRU, Halime, *Balkanlarda Osmanlı Fetihleri, Balkanlar El Kitabı*, Ankara, Karam & Vadi Yayınları, 2013.
- DURMAZ, Ferhat, "93 Harb'i'nde Büyük Devletlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, C. 5, S. 2, s. 103-122.
- ERDOĞAN, İrfan, "Neo-Marksizm: Bağımlılık ve Az Gelişmişlik", <http://irfanerdogan.com/modernizm/18frank.htm> Erişim Tarihi: 14.11.2017.
- EREN, Hasan, "Balkan Adının Kökeni", *Türk Dili*, 1987, 429, s. 113-124.
- ERICKSON, Edward J., *Büyük Hezimet: Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.
- ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1953.
- ERYILMAZ, Bilal, *Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul, Risale Yayınları, 2.Baskı, 1996.
- EŞİYOK, Bayram Ali, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dünya Ekonomisine Eklemlenmesinde Bir Dönüm Noktası: 1838 Serbest Ticaret Anlaşması", *Mülkiye Dergisi*, 2010, C. 34, S. 266, s. 67-108.
- EYİCE, Semavi, "Anadolu Hisarı" mad., İstanbul, TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. 3, 1991, s.147-149.
- FAY, Sidney Bradshaw, *The Origins of the World War*, New York, MacMillan Company, 1929.
- FERRO, Marc, *Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine Sömürgecilik Tarihi*, (Çev: Muna Cedden), İstanbul, İmge Kitabevi, 2002.
- FOWLER, Ronald Dean, *British Attitude toward the Balkan Muddle 1900-1912*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Teksas Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümü, Texas, 1967.
- FREELY, John, *Işık Doğudan Yükselir*, (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul, Doğan Kitap, 2014.
- FSHAZI, Falma, "2. Meşrutiyet ve Arnavutluk'taki Osmanlı Algısı: Arnavutlarla Osmanlı'nın Düşman Olduğu O An", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2008, No 38, s. 161-178.
- GARDNER, Brian, *The East India Company: A History*, McCall Publishing, New York, 1971.

- GENCER**, Fatih, “Hünkâr İskelesi Antlaşması’nın Osmanlı-İngiliz İlişkilerine Yansımaları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2015, C. 34, S. 58, s. 629-650.
- GERAS**, Norman, *Luxemburg*, (Çev: Uygur Kocabaşoğlu, Der: Tom Bottomore), Marksist Düşünce Sözlüğü, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.
- GEZİCİ**, Aytekin, *Osmanlı Tarihi*, Ankara, Tutku Yayınevi, 2015.
- GÖKALP**, Ziya, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2011.
- GRANT**, A. J. ve **TEMPERLEY**, H., *Europe in the Nineteenth and Twentieth Centuries (1789-1939)*, Londra, Green and Co, 1936.
- GREY**, Sir Edward, Viscount of Fallodon, *Twenty Five Years 1892-1916*, I-II, Londra, Hodder & Stoughton, 1925.
- GÜMÜŞEL**, Günseli, “The Times Gazetesinin Gözünden Doğu Sorunu, Osmanlı İmparatorluğu ve Tanzimat Dönemi (1838-1878)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2015, S. 57, s. 37-78.
- GÜRKAYNAK**, Muharrem, “Eski Yugoslavya Coğrafyasında Kalıcı Barış Üzerine: Homojenleşme – Heterojen Kalma Paradoksu”, *Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Balkan Kongresi*, Kocaeli, 28-29 Nisan 2014.
- HALL**, Richard, *Balkan Savaşları 1912-1913, 1. Dünya Savaşı’nın Provası*, İstanbul, Homer Kitabevi, 2003.
- HALLI**, Reşat, *Balkan Harbi 1912-1913 Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devletinin Harbe Girişi*, C. 1, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2. Baskı, 1993.
- HANDERSON**, Lori, “A Historio graphical Review” www.eiu.edu.historia Erişim Tarihi: 03.02.2017
- HANİLÇE**, Murat, “Coğrafi Keşiflerin Nedenlerine Yeniden Bakmak”, *Tarih Okulu*, 2010, S. 7, s. 47-70.
- HANIOĞLU**, M. Şükrü, *Bir Siyasal Örgüt Olarak ‘Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti’ ve ‘Jön Türklük’*, C. 1, (1889-1902), İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.
- HARRIS**, David, *A Diplomatic History of the Balkan Crisis of 1875-1878*, Londra, Archon Books, 1969.
- HARRIS**, N. Dwight, “Macedonian Question and the Balkan War”, *American Political Science Review*, (Mayıs, 1913), C. 7, s. 197-216.
- HARRISON**, Lori “A Historio graphical Review” www.eiu.edu.historia Erişim Tarihi: 03.02.2017.
- HARVEY**, David, *Yeni Emperyalizm*, (Çev: Hür Güldü), İstanbul, Everest Yayınları, 2008.
- HAYTA**, Necdet, “Rodos İle 12 Ada’nın İtalyanlar Tarafından İşgali ve İşgalden Sonra Adaların Durumu (1912-1918)”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 1994, S. 5, s. 131-144.
- HAYTA**, Necdet, *1911’den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 2015.
- HAYTA**, Necdet, *Balkan Savaşları’nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 2008.
- HELLER**, Joseph, *British Policy towards the Ottoman Empire 1908-1914*, Londra, Psychology Press, 1983.
- HELMREICH**, Ernst Christian, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913* Londra, Humphrey Milford, 1938.
- HOBSBAW**, Eric J., *Devrim Çağı: 1789-1848*, çev. A. Şenel ve J. Ergüder, Ankara, Dost Kitabevi, 1998.

- İŞİK**, Zekeriya, "19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, S. 2, s. 45-61.
- İŞİK**, Zekeriya, "Osmanlı Modernleşmesi Sürecinde İngiltere'nin Rolü (1789-1876)", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011/2, C. 10, S. 20, s. 221-239.
- İLHAN**, Atilla, *Hangi Batı*, Ankara, Bilgi Yayınları, 1981.
- İNALCIK**, Halil, *Osmanlı ve Modern Türkiye*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.
- İNBAŞI**, Mehmet, *Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve İskân, Balkanlar El Kitabı*, C. 1, Ankara, Karam & Vadi Yayınları, 2006.
- İRTEM**, Süleyman Kani, *Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi Balkanlar'ın Kördüğümü*, İstanbul, Temel Yayınları, 2010.
- KAÇMAZ**, Muhammed, *Balkan Coğrafyası*, Türk Tarihinde Balkanlar Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, C. 1, Sakarya, 2013.
- KAFESOĞLU**, İbrahim, *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, İstanbul, Hamle Yayınları, 2014.
- KALAYCI**, İsa, **KIZILKAYA**, Oktay, "Osmanlı Devleti'nin İskân Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme" *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, C. 9, S. 18, s. 361-378.
- KALAYCIOĞLU**, Ersin, **ÇARKOĞLU**, Ali, *Türkiye'de ve Dünya'da Milliyetçilik*, İstanbul, Koç Üniversitesi-Sabancı Üniversitesi- İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üni. Bilim Akademisi Üni. Yayınları, 2013.
- KARAKAŞ**, Nuri, "Askeri ve Siyasi Yönleriyle İtalyan Donanması'nın Çanakkale Boğazı Harekâtı (18 Nisan 1912)", *Gazi Akademik Bakış*, 2013, C. 6, S. 12, s. 81-109.
- KARAL**, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, (Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri 1876-1907)*, C. VIII Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983.
- KARAL**, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. V, IX, VII, VIII, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983.
- KARAL**, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, C. V, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, 1988.
- KARAMÜRSEL**, Ziya, *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
- KARAN**, Niyazi, *Girit'in Yunanistan'a İlhakına Türk Kamuoyunun Tepkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- KARPAT**, Kemal H., *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Ankara, İmge Kitabevi, 2004.
- KARPAT**, Kemal H., *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.
- KAYALI**, Hasan, *Jön Türkler ve Araplar: Osmanlılık, Erken Arap Milliyetçiliği ve İslamcılık (1908-1918)*, (Çev: Türkân Yöney), İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- KELEŞ**, Erdoğan, "Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi" *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM* 2008, S. 23, s. 149-194.
- KELEŞ**, Erdoğan, "Rusya'nın Panславизм Politikasının Balkanlarda Uygulanmasına Dair Bir Layiha", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2011, s. 123-140.
- KENT**, Marian, "Büyük Britanya ve Osmanlı İmparatorluğunun Sonu 1900-1923" *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler* (Ed. Marian Kent), İstanbul, Alfa Yayınları, 2013.
- KESKİN**, Mustafa, "Emperyalizm ve Ön Asya", 5. *Askeri Tarih Seminerleri Bildirileri II*, İstanbul, 23-25 Ekim 1995.
- KIRAY**, Atilla, *Tarihte Manda-Himaye Kavramsallaştırılması ve Milli Mücadeledeki Yansımaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2000.

- KIRMIZI**, Abdulhamit, "Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı: Rumeli Islahatı, 1902-1908" *Türk Tarihinde Balkanlar*, Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı (Ed.), 2013, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- KOCA**, Salim, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları" mad., Ankara, *Türkler Ansiklopedisi*, 2002, 651-664.
- KOCABAŞ**, Süleyman, *Kuzey'den Gelen Tehdit Tarihte Türk-Rus Mücadelesi*, İstanbul, Vatan Yayınları, 1989.
- KOCABAŞ**, Süleyman, *Son Haçlı Seferi Balkan Harbi 1912-1913*, İstanbul, Vatan İstanbul, Yayınları, 2000.
- KOCATÜRK**, Önder, *Balkanlar'dan Ortadoğu'ya Osmanlı İngiliz İlişkileri (1908-1910)*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.
- KOCATÜRK**, Önder, *Türk-İngiliz İlişkileri'nin Kopuş Sürecinde Son Aşama (1911-1914)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- KODAMAN**, Bayram, *II. Abdülhamid'in Doğu Politikası*, İstanbul, Orkun Yayınları, 1987.
- KURAN**, Ahmet Bedevi, *İnkılâp Tarihimiz ve İttihat ve Terakki*, Tan Matbaası, İstanbul, 1948.
- KURAN**, Ahmet Bedevi, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, Tan Matbaası, İstanbul 1945.
- KURAT**, Akdes Nimet, "Panslavizm", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1953, C. 11, S. 2-4, s. 241-278.
- KURAT**, Akdes Nimet, *Türk İngiliz Münasebetlerine Kısa Bir Bakış*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1952.
- KURAT**, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya, XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri (1789-1919)*, Ankara, 1970.
- KURTARAN**, Uğur, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi", *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, S. 8, s.57-71.
- KUTLU**, Şemsettin, *Hayrettin BeyKırım Harbi*, İstanbul, Tercüman 1001 Temel Eser, 1976.
- KUTSAN**, Selim, *Şeyhülislam Cemaleddin EfendiSiyasi Hatıralarım*, İstanbul, Nehir Yayınları, 1978.
- KÜÇÜK**, Cevdet, "Şark Meselesi Hakkında Önemli Bir Vesika", *Tarih Dergisi*, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı Hatıra Sayısından Ayrı Basım, 1979, S. 32, s. 607-638.
- KÜTÜKOĞLU**, Mübühâ, *Balta Limanı'na Giden Yol Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri 1580-1850*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.
- KÜTÜKOĞLU**, Mübühâ, *Osmanlı İngiliz İktisadi Münasebetleri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.
- LOOMBA**, Ania, *Colonialism/ Postcolonialism*, Londra ve New York, Routledge Taylors&Francis Group, 2. Baskı, 2005.
- LURAGHI**, Raimondo, *Sömürgecilik Tarihi*, İstanbul, E Yayınları, 2.baskı, 2000.
- MARRIOT**, John Arthur Ransome, *The Eastern Question*, 4. Baskı, Oxford, Clarendon Press, 1940.
- MCKENZIE**, Terilyn Joan, *The foreign policy of Sir Edward Grey: Germany and the ententes with France and Russia, 1905-1914*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), University of Saskatchewan, Tarih Bölümü, Saskatchewan, 1966.
- MEDLICOTT**, W. N., *The Congress of Berlin and After*, Methuen and Co., Londra, 1938.
- MORLEY**, John, *Memorandum on Resignation August 1914*, Londra, MacMillan and Co., 1928.
- OKUR**, Mehmet, "The Times Gazetesi'ne Göre Balkan Savaşları ve İngiltere'nin Politikası" *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2012, C. 12 S. 2, s. 183-197.

- ORTAYLI**, İlber, "Osmanlı İmparatorluğunda Millet Nizamı", Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995.
- ÖKE**, Mim Kemal, "Şark Meselesi' ve 2. Abdülhamid'in Garp Politikaları (1876-1909)", *Osmanlı Araştırmaları*, 1982, S. 3. s. 247-276.
- ÖKE**, Mim Kemal, *İngiliz Casusu Prof. Arminius Vamberg'nin Gizli Raporlarında II. Abdülhamid ve Dönemi*, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1983.
- ÖZCAN**, Besim, *Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Yönelik Dış Politikası (19. yy. ve 20. yy. Başı)*, *Türk Dış Politikası-Osmanlı Dönemi*, C. 2, (Ed. Mustafa Bıyıklı), İstanbul, Gökkuşbu Yayınları, 2008.
- ÖZDEMİR**, Hüseyin Gazi, "Bilim Tarihinden", *Bilim ve Teknik Dergisi*, Mayıs 2013, s. 90-91.
- ÖZYÜKSEL**, Murat, "İkinci Meşrutiyet ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman-İngiliz Nüfuz Mücadelesi", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2008, No: 38, s. 239-264.
- PAMİR**, Aybars, "Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C. 51 S. 2, s. 79-119.
- PAZARCI**, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara, Turhan Yayınları, 1998.
- PERKINS**, James Andrew, *British liberalism and the Balkans, c. 1875-1925*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of London, Tarih, Klasik ve Arkeoloji Bölümü, Birkbeck, 2014.
- PINCUS**, Steve, "1688: The First Modern Revolution", Yale University Press, Connecticut USA, 2009, -- https://en.wikipedia.org/wiki/Glorious_Revolution, Erişim Tarihi: 06.12.2016
- POTYEMKIN**, Vladimir, *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, İstanbul, Evrensel Yayınları, 2009.
- QUATAERT**, Donald, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, (Çev. Ayşe Berktaş), İstanbul, İletişim Yayınları, 4. Baskı, 2005.
- RASTOVIĆ**, Aleksandar, "Edward Grey and The First Balkan War". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, s. 161-168.
- ROHDE**, Hans, *Asya İçin Mücadele Şark Meselesi*, (Çev. Binbaşı Nihat), İstanbul, Askeri Matbaa, 1932.
- RUBIN**, Gerald M., *Liberal Criticism of Sir Edward Grey's Foreign Policy 1906-1914*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), McGill University, Tarih Bölümü, Montreal, 1956.
- SAMARDJIEV**, Bozhidar, "On the Role of Public Opinion in Great Britain Regarding the Reforms in European Turkey and the Idea of Autonomy of Macedonia in British Middle East Policy (1903-1908)". *Etude Balkaniques*, 2002, S. 2, s. 15-30.
- SANDER**, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 563, 1987.
- SANDER**, Oral, *İlkçağlardan 1918'e Siyasi Tarih*, Ankara, İmge Kitabevi, 27.Baskı, 2014.
- SARINAY**, Yusuf, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs: Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları*, Ankara, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2000.
- SAYAR**, Ahmet Güner, *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2000.
- SAYLAK**, Sevilya Aslanova, "Osmanlı-Rus İlişkilerinde Makedonya Sorunu (1885-1908)" *Gazi Akademik Bakış*, 2016, C. 10, S. 19, s. 107-139.
- SCHEVILL**, Ferdinand, *The History of Balkan Peninsula*, New York, Harcourt, Brace and Co., 1922, 1933.
- SETON-WATSON**, R. W., *The Rise of Nationality in Balkans*, New York, E. P. Dutton and Company, 1918.
- SOREL**, Albert, *XVIII. Asırda Mesele-i Şarkîye*, (Çev. Yusuf Ziya), İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1911.

- SÖNMEZ, Banu İşlet, *II Meşrutiyette Arnavut Muhalefeti*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- STAVRIANOS, L. S., *The Balkans since 1453*, New York, Holt, Rinehart, and Winston, 1963.
- STEINER, Zara, *The Foreign Office and Foreign Policy 1898-1914*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969.
- ŞAHİN, Hasan, “Şark Meselesi Çerçevesinde Osmanlı-İngiliz İlişkilerine Genel Bir Bakış (Başlangıcından Paris Barışı’na Kadar)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2006, S. 29, s. 221-237.
- ŞAHİN, Turhan, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- ŞEN, Zafer, “Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform ve Fransız Devrimi’nin Osmanlı Devleti Üzerindeki etkileri”, <http://www.zaferesen.com/cografikesifler-ronesans-reform-fihtilalinin-osmanliya-etkileri.pdf>, Erişim Tarihi: 06.12.2016.
- ŞEN, Y. Furkan, *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Ankara, Yargı Yayınevi, 2004.
- ŞIVGIN, Hale, “İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmadaki Rolü”, *Akademik Bakış*, 2012, C. 6, S. 11, s. 1-15.
- ŞIVGIN, Hale, “Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1912 Yıllarında Makedonya”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 2007, S. 43, s. 1-8.
- ŞIVGIN, Hale, *Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 1989.
- ŞİMŞEK, Hasan, *Paradigmalar Savaşı ve Kaostaki Türkiye*, Ankara, İmge Kitabevi, 2014.
- ŞİMŞİR, Bilal, *Ege Sorunu, Belgeler, (1912-1913)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1989, C 1.
- TALLON, James N., “The Albanian Vilayets of the Ottoman Empire: Between Young Turks (or CUP) And Balkan Players, 1909-1912” *Balkan Nationalism and the Ottoman Empire* (Ed. Dimitris Tamatopoulos), İstanbul, Isis Press, 2015.
- TAŞCAN, Arzu, “XIX. Yüzyılda Amerika, İngiltere ve Rusya’nın Avrupa Türkiye’sinde Dini Görünümlü Siyasî Nüfuz Mücadelesi”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2015, C. 2, S. 5, s. 32-59.
- TELLİOĞLU, Ömer, “Karadeniz’de Osmanlı Hâkimiyeti ve Rusya’nın Sıcak Denizlere İnme Mücadelesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, 2015, S. 21, s. 195-212.
- TEMELKURAN, Tevfik, “Makedonya Meselesine Dair Bir Lâyihâ”, *GAAD*, 1972, S. I, s. 147-165.
- TOKAY, Gül, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilali’nin Kökenleri, (1903-1908)*, İstanbul, Afa Yayınları, 1996.
- TUKİN, Cemal, “Osmanlı İmparatorluğunda Girit İsyanları”, *Belleten*, 1945, C. 9, S. 34, s. 163-206.
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye’de Siyasal Partiler-İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918*, C. 1, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2007.
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye’de Siyasal Partiler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1984.
- TUNCER, Hüner, *Doğu Sorunu ve Büyük Devletler*, Ankara, Ümit Yayınları, 2003.
- TURAN, Osman, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, C. II, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2000.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “Osmanlı Devletinde Kapitülasyonların Uygulanışına Toplu Bir Bakış”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 1995, S. 6, 325-341.
- UÇAROL, Rıfat, *Siyasi Tarih*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995.
- UĞURLU, Ö. Andaç, *İngiliz Devlet Arşivi Gizli Belgeleri Türkiye’nin Parçalanması ve İngiliz Politikası (1900-1920)*, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2005.
- ULUBELEN, Erol, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları 3. Baskı, 2009.
- ULUSAN, Şayan, “Şark Meselesi’nden Sevr’e Türkiye”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2009, C. 8, S. 18-19, s. 229-256.

- UNAT, Faik Reşit, *II. Meşrutiyet'in İlanı ve 31 Mart Hadisesi*, Ankara, 1960.
- USLUBAŞ, Tolga, *Geçmişten Günümüze Dünya-İlkçağlardan Günümüze Dünya Tarihi*, İstanbul, CNR Studio, 2013.
- UYAR, Mesut, ERICKSON, Edward J., *Osmanlı Askeri Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- UZER, Tahsin, *Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1979.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.
- ÜLGEN, Gülten, "Merkantilizm'den Liberalizme Geçiş ve Piyasa Ekonomisi", *İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırmaları Merkezi Konferansı Dergisi*, 2000, C. 40, S. 1, s.85-99.
- ÜN, Mehmet, *93 Harbinden Balkan Savaşı'na Rumeli'ye Elveda*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 2014.
- ÜNSAL, Emin, *Girit'in Türk Hâkimiyetinden Çıkışı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2009.
- WOODRUFF, William, *Modern Dünya Tarihi*, (Çev: Hale Vardar & Arda Vardar), İstanbul, Pozitif Yayınları, 2002.
- YALÇIN, Cengiz, *Evren ve Yaratılış*, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2008.
- YARCI, Güler, "Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1913). *Electronic Journal of Political Science Studies*, 2013, C. 4, S. 1, s. 76-114.
- YAVUZ, Nuri, "Türk Tarihi Açısından I. Balkan Harbinin Sonucu", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2003, S. 1, s. 225-235.
- YAVUZ, Nuri, *Türk Arşiv Belgelerine Göre I. Balkan Harbi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989.
- YAVUZARSLAN, Paşa, *Şemseddin Sami Kamus-ı Türki*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- YERASIMOS, Stefanos, *Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000.
- YETİM, Fahri, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dağılma Döneminde Balkan Milliyetçiliği ve Büyük Devletler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, S. 25, s. 285-296.
- YETİŞGİN, Mehmet, "On Dokuzuncu Asrın Son Çeyreğinde Rusların Balkan Politikası", *Türk Tarihinde Balkanlar*, (Ed. Zeynep İskefiyeli, M. Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı), 2013, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- YIKICI, Levent, ÖZLÜ, Zeynel, "İngiliz Arşiv Belgelerine Göre 1912-1913 Tarihli Balkan Savaşları Öncesinde Balkanlarda Uluslararası Nüfuz Mücadelesine Bir Bakış", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, C. 17, S. 2, s. 677-690.
- YILDIRIM, Uğur, "Tarihten Bugüne Misyonerlik", *Jeopolitik Dergisi*, 2005, S. 16, s. 73-83.
- YILDIZ, Özgür, KARAÇAĞIL, Canan, "Kırım Savaşı Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2012, C. 5, S. 1, s. 273-285.
- YILMAZATA, Mehmet, *Avrupa Devletlerin Bloklama Sürecinde 1908/1909 Bosna'nın İlhak Kri-zi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, 2005.
- YONCA, Köksal, POLATEL, Mehmet, *Avrupa Arşivlerinde Osmanlı İmparatorluğu*, Koç Üniversitesi Vekam Yayınları Araştırma Dizisi II, Ankara, 2014.

İnternet Kaynakları

<http://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C1825> -- Erişim Tarihi: 28.11.2017.